

ارزیابی نقش حکمروایی خوب در تحقق توسعه پایدار منطقه آزاد ارس

امیر پورداداش^۱، اکبر اصغری زمانی*^۲، ایرج تیموری^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه تبریز

۲- دانشیار گروه برنامه ریزی شهری و منطقه ای دانشگاه تبریز (نویسنده مسئول)

*Email: azamani@tabrizu.ac.ir - Tel: 09143003822

۳- دانشیار گروه برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه تبریز

چکیده

بحث حکمروایی خوب بعنوان جوهر و چهارچوب برنامه ریزی توسعه پایدار طی سال‌های گذشته، محور برنامه‌های توسعه نهادهای بین‌المللی بوده است. تغییرات شدید جهان معاصر، رکود اقتصادی حاکم بر جوامع، ضرورت حفظ محیط زیست، کاهش فقر، افزایش سواد، دانش و بهداشت، ساختارهای پنهان، پیچیدگی‌های عملکردی- ساختاری جوامع امروزی از موضوعاتی نیست که بتوان با الگوهای توسعه عصر صنعتی به آنها دست یافت. حکمروایی شایسته به عنوان یک پیش شرط اساسی برای عملکرد خوب بازارها و ایجاد شرایط جذب سرمایه گذاری و تخصیص پایدار سرمایه گذاری های فیزیکی و بهبود کارایی سازمان ها و عملکرد شهرها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از سوی دیگر می‌تواند از طریق اثرگذاری بر سایر مولفه‌های توسعه منطقه در افزایش رفاه عمومی و امنیت اقتصادی نیز تاثیرگذار باشد و زمینه توسعه پایدار مناطق آزاد را فراهم سازد. نوع تحقیق کاربردی - توسعه ای و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است و روش جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای و پیمایشی با استفاده از پرسشنامه می‌باشد. در تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و از روش‌های آزمون T تک نمونه ای، همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. محدوده مورد مطالعه کل محدوده ۵۱ هزار هکتاری منطقه آزاد ارس بوده که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۴۰۰ نفر می‌باشد. نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون نشان می‌دهد که رابطه معنادار بالایی بین شاخص‌های حکمروایی خوب با شاخص‌های توسعه پایدار وجود داشته و الگوهای حکمروایی خوب با ضریب تحقق ۶۲ درصد توانایی پیش بینی و تحقق شاخص‌های توسعه پایدار را در منطقه دارا می‌باشد. در نهایت جهت تحقق توسعه پایدار منطقه آزاد ارس اتخاذ رویکرد حکمروایی خوب الزامی است.

واژگان کلیدی: حکمروایی خوب، توسعه پایدار، منطقه آزاد ارس.

Evaluating the role of good governance in realizing the sustainable development of Aras Free Zone

amir pourdadash¹ akbar Asghari Zamani² iraj teymuri³

1- University of tabriz

2- Associate Professor of Geography and Planning at Tabriz University

3- University of tabriz

* Email: azamani@tabrizu.ac.ir

Received: May 2023 Accepted: January 2024

Abstract :

Competent governance is of particular importance as a basic precondition for the good functioning of markets and creating conditions for investment attraction and sustainable allocation of physical investments and improving the efficiency of organizations and the performance of cities. On the other hand, it can be effective in increasing public welfare and economic security by affecting other components of the region's development and providing the basis for the sustainable development of free zones. The type of research is applied-developmental and the research method is descriptive-analytical, as well as the method of collecting library and survey information using a questionnaire. SPSS software and single-sample T-test, Pearson correlation and multivariate regression methods were used in data analysis. The studied area is the entire area of 51 thousand hectares of Aras Azad Zone, and the sample size is 400 people using Cochran's formula. The results of the research show that despite the failure of Aras Free Zone in achieving sustainable development goals, there is a significant relationship between good governance indicators and sustainable development indicators, and good governance models with a 62% realization rate have the ability to predict and realize development indicators. have stable in the region.

Keywords: Good governance, sustainable development, Free Zone Aras

مقدمه

روند شتابان جهانی شدن، افزایش وابستگی کشورهای جهان سوم به کشورهای پیشرفته، نیاز روزافزون کشورها به تعامل با کشورهای دیگر و منابع محدود در دسترس کشورها از یک طرف و افزایش جمعیت، نابرابری‌های اجتماعی، تغییر الگوی سنی جامعه به سنین بالا، کاهش نرخ زاد و ولد، تمرکز گرایی در نظام تصمیم‌گیری، بالا رفتن میزان فقر، افزایش هرج و مرج و بحران منابع (درآمد، آب، هوا و خاک) پیش روی جامعه از طرف دیگر، سکونتگاه‌های بشری را بشدت تحت تاثیر قرار داده و این موضوع دولت‌ها را بر آن داشت تا رویکرد ایجاد مناطق آزاد را در نقاط مختلف کشور بعنوان یکی از راه‌های برون رفت از مشکلات فوق و راه ورود به اقتصاد جهانی برگزینند. منطقه آزاد ارس با شروع فعالیت عملی خود از سال ۱۳۸۴ با چالش‌های فراوانی روبرو بوده است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مشکلات پیش رو در نحوه و نوع مدیریت مناطق آزاد است. که این امر نیازمند بکارگیری مدیریت صحیح منابع و ترسیم آینده ایده آل برای منطقه می‌باشد. آنچه امروزه در اداره امور شهر مورد توجه و تأکید قرار می‌گیرد و به عنوان پارادایمی در مدیریت شهرها معرفی می‌شود؛ بهره‌گیری از الگوی حکمرانی خوب شهری بوده که در آن دولت، شهروندان و نهادهای خصوصی در یک جریان افقی و فرابخشی به مشارکت می‌پردازند. در این بستر است که می‌توان امیدوار به حل مشکلات و معضلات ساختاری و کارکردی شهرها بود. مدیران و مسئولان متعهد در صدد طراحی و اجرای برنامه‌هایی هستند که از طریق آن بتوانند محدوده در تعهد خود را به توسعه همه جانبه برسانند و رفاه عمومی را به ارمغان آورند. از طرف دیگر با توجه به اینکه هدف بشر جهت تعامل با همدیگر رسیدن به آسایش، امنیت و تعالی است در راستای یک تعامل صحیح، الگوی حکمروایی شایسته شهری می‌تواند با بکارگیری شاخص‌هایی همچون مشارکت همه ذی‌نفعان دخیل در امر توسعه، با شفافیت، عدالت، قانون‌مداری و ... زمینه توسعه پایدار و رفاه ساکنان منطقه را فراهم نموده و آینده‌ای روشن برای منطقه آزاد ارس ترسیم نماید. عنوان حاکمیت شایسته از اواخر قرن نوزدهم به‌عنوان پاسخی به فساد مدنی در حمایت از کارفرمایان و دستگاه‌های سیاسی به وجود آمد. جنبش‌های ملی با هوشمندی از افزایش ظرفیت حکمروایی و اخلاق مدنی، به عنوان پادزهری برای هرج و مرج زندگی شهری، پشتیبانی کردند (Cave, 2005: 308). تعریف ساده حکمروایی شهری کیفیت روابط میان حکومت و شهروندان است (Sheng, 2010: 134). واژه حکمروایی شایسته نخستین بار در سال ۱۹۸۹ توسط بانک جهانی به‌منظور شناسایی بحران حاکمیت در افریقا ابداع شد (World bank, 1992: 5). بانک جهانی اصطلاح حکمروایی شایسته شهری را اولین بار وارد گفتمان توسعه کرد (Sadashiva, 2008: 7) و سپس از طریق نهادهای بین‌المللی توسعه، همانند بانک توسعه آسیا در سال ۱۹۹۵، صندوق بین‌المللی پول ۱۹۹۶ و برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۷ به جریان عادی ادبیات موجود تبدیل شد (Roberts and others, 2007: 970). حکمروایی مطلوب شهری در سال ۱۹۹۴ به یک مشغله ذهنی و پنج سال بعد به یک اجبار تبدیل گردید (پورمحمدی و دیگران، ۱۳۹۰: ۴۱). سازمان ملل، حکمروایی مطلوب را مشارکت برابر همه شهروندان در تصمیم‌گیری دانسته که هم شامل دولت و هم شامل تمام جامعه مدنی و بازار می‌شود. (Roberts et al, 2007: 967) که در نهایت به تشکیل زمینه قانون‌مداری و حرکت جمعی منجر می‌گردد. با توجه به اینکه در بحث در توسعه شهری، رویکرد جامع از طریق مشارکت بین دولت، سازمان‌های واسطه و شهروندان ارائه می‌گردد، لذا در اینجا نقش سازمان‌های واسطه‌ای پررنگ‌تر می‌گردد. بطوریکه مداخله واسطه‌ها (نهادهای غیر دولتی، انجمن‌های محلی و ...)، مشارکت شهروندان را افزایش داده و به دولت برای حفظ کنترل بر بازآفرینی و توسعه پایدار شهری کمک می‌کند (Kon Kim et al, 2021: 3). در اینجا ذکر این نکته حائز اهمیت است که هر چه اعتماد بین دولت، سازمان‌های واسطه‌ای و شهروندان بیشتر باشد مشارکت افزایش می‌یابد که این امر بستگی به رفتار متقابل هر سه گروه دارد ولی دولت دلیل داشتن نقش حاکمیتی در افزایش اعتماد (سرمایه‌های اجتماعی) بیشترین سهم را دارد. سازمان منطقه آزاد ارس با شروع فعالیت‌های عمرانی و همچنین ایجاد زیرساخت‌های اساسی جذب سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی و در راستای شکل‌بخشیدن به یک آینده مطلوب در بین مناطق آزاد، ابتدا به تهیه طرح راهبردی پرداخت. از جمله طرح‌های راهبردی که مورد توجه بسیاری از مدیران و برنامه‌ریزان شهری قرار گرفته، برنامه‌ریزی راهبردی و از این میان برنامه‌ریزی مشارکتی و رویکرد حکمروایی خوب شهری است. ولی در عمل منطقه آزاد ارس با توجه به وجود خلأهای قانونی (نبود یک برنامه مدون و درونگرا)، تمرکزگرایی در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌ها، عدم شفافیت و پاسخگویی در عملکردها نسبت به سرمایه‌گذاران و متقاضیان، نتوانسته مشارکت و اعتماد مردمی را جلب و الگویی برای توسعه پایدار منطقه‌ای نسبت به سرزمین اصلی ارائه نماید. این تحقیق درصدد پاسخ دادن به سوالات و آزمون فرضیات به شرح ذیل می‌باشد:

- سولات تحقیق: چه رابطه ای بین شاخص‌های حکمروایی خوب و شاخص‌های توسعه پایدار وجود دارد؟ و آیا شاخص‌های حکمروایی خوب توانایی پیش بینی و تحقق مولفه‌های توسعه پایدار در منطقه آزاد ارس را دارند؟
- فرضیات تحقیق: بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و مولفه‌های توسعه پایدار در منطقه آزاد ارس رابطه معناداری وجود دارد. شاخص‌های حکمروایی خوب شهری توانایی تحقق مولفه‌های توسعه پایدار را دارند.

پیشینه تحقیق

در سال‌های اخیر پژوهش‌های مختلفی در موضوع توسعه پایدار و حکمروایی خوب شهری و ارتباط این دو موضوع با همدیگر تهیه گردیده که به سه مورد از موارد اشاره می‌گردد. جمیله توکلی نیا و همکاران در مقاله ای تحت عنوان درآمدی بر حکمروایی خوب شهری، ضرورت‌ها، الزامات و چالش‌های فراروی تحقق آن در ایران (۱۳۹۱) حکمروایی خوب شهری را بعنوان یک بحث اصلی در گفتمان توسعه، ارتباطی مستقیم و تنگاتنگ با مردم سالاری و توسعه اجتماعی و اقتصادی معرفی کرده و حکمروایی خوب را امری جوهری در فرآیند توسعه پایدار معرفی می‌کند. ایشان یکی از پیش شرط‌های تحقق حکمروایی خوب شهری را در کشورهای با سیستم متمرکز مثل ایران، تمرکز زدایی از نظام تصمیم‌گیری دانسته و مولفه‌هایی همچون مشارکت شهروندان، اثربخشی و کارایی، پذیرا بودن و پاسخ‌ده بودن، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، شفافیت، قانون‌مندی، جهت‌گیری توافقی، عدالت و فراگیر بودن، بینش راهبردی و تمرکز زدایی از مولفه‌های مطلوب حکمروایی خوب شهری در ایران می‌دانند. در فرجام، ایشان راهکارهای دسترسی به حکمروایی خوب شهری را در سه سطح کلان، میانی و خرد ارائه می‌کند. نتایج تحقیق صالحی و همکاران با موضوع بررسی اصول و دیدگاه‌های حکمرانی خوب شهری در راستای تحقق توسعه پایدار شهری (۱۴۰۱)، نشان می‌دهد که اداره جامعه شهری تنها با ابزار و شیوه‌های سنتی امکان‌پذیر نخواهد بود و بوروکراسی اداری، سرعت در تصمیم‌گیری و نیاز به ابلاغ سریع آن با شیوه‌های سنتی اداره کرد شهرها امکان‌پذیر نمی‌باشد. الگوی حکمرانی خوب شهری برای رفع چنین مشکلات و چالش‌هایی، الگوهای متعدد ارائه می‌کند، برای گذر از معضلات مدیریت مناطق شهری، نیاز به درک معنای حکمرانی خوب و توسعه مکانیسم‌های در ارتباط با آن هستیم در واقع الگوی حکمرانی خوب شهری با مفهوم توسعه پایدار رابطه نزدیکی دارد و دارای ویژگی‌های مشترکی مانند شهروندمداری، مسئولیت‌پذیری و اثربخشی است. در حکمروایی خوب شهری چند نکته قابل توجه است و آنهم تأکید بر توجه به کاهش فقر، ایجاد اشتغال و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و رشد و توسعه زنان، فراهم ساختن بستر مناسب جهت مشارکت در توسعه و اداره شهر، ایجاد حس شهروندی و نیز شفافیت در برنامه‌ها نیز اهمیت بسیاری دارد. ابوالفضل مشکینی و سهراب موذن در مقاله ای تحت عنوان تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه موردی، شهر عجب شیر (۱۳۹۳)، راه برون رفت از مشکلات امروزی شهرها و راه حل ناکارآمدی فرآیندهای تصمیم‌گیری را توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی خوب شهری می‌داند، نتایج آزمون فرضیات شهر عجب شیر را از لحاظ حکمروایی نامناسب و از نظر ابعاد پایداری شهری، ناپایدار معرفی می‌کند و تحقق حکمروایی مطلوب شهری را زمینه ساز پایدار شهری می‌داند. ایجا استوجانویک^۱ و همکاران در مقاله ای تحت عنوان حکمروایی خوب ابزاری برای توسعه پایدار (۲۰۱۶)، ایشان در این مقاله افزایش نگران‌کننده مسائل زیست محیطی، ناکامی تلاش‌های توسعه ای برای کاهش قدرت و نابرابری در یک مقیاس جهانی همراه با بی‌ثباتی سیاسی اجتماعی - اقتصادی را عامل تغییر از یک مدل رشد اقتصادی به یک مدل جدیدی بنام توسعه پایدار می‌داند. همچنین با توجه به شکست دستور کار نئولیبرالیسم در بحث توسعه اقتصادی، در راستای چگونگی رسیدن به اهداف توسعه پایدار است. هدف تحقیق ایجاد پیوند و ارتباط بین یک مفهوم فازی حکمروایی خوب و ابعاد بسیار ناهمگون توسعه پایدار و تحلیل تأثیرات حکمروایی خوب بر روی شاخص توسعه پایدار مخصوصاً توسعه اقتصادی اجتماعی در سطوح مختلف اقتصادی یک کشور است. وی با اشاره به توافق نامه واشنگتن که حکمروایی خوب را یک نقش هدایتگر و راهنما در توسعه سیاسی دانسته و مدل حکمروایی خوب را بعنوان یک آیین فراگیر توسعه پایدار، کلید پاسخ به چالش توسعه مدرن می‌داند. در این پژوهش حکمروایی خوب به عنوان امری جوهری در بحث توسعه پایدار و از ارکان اصلی جامعه مدنی معرفی می‌شود. در نتیجه پژوهش‌های فوق با رویکرد توصیفی - تحلیلی نشان می‌دهد حکمروایی خوب شهری امری جوهری در فرآیند توسعه پایدار بوده و توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی خوب راهکاری

¹ Ilija Stojanovic

برای پاسخ به چالش‌های توسعه و راه حل ناکارآمدی نظام تصمیم‌گیری در کشورهای متمرکزگرا مثل ایران دانسته و کلید پاسخ برای چالش‌های توسعه مدرن معرفی می‌کنند.

مبانی نظری

حکمروایی خوب شهری

در آغاز سده بیست و یکم، سیاست جهان بر حسب خوب و بد، نیروهای آزادی در حال مبارزه با محورهای شر، روشنگری در مقابل بنیادگرایی، محور بسیاری از مطالعات بود. اجرای شاید بزرگترین پارادوکس زمان حال در کشورهای جهان سوم با نام لیبرالیسم زور جهت رهایی که فساد، تباهی، نابرابری و فقر را برای این گونه کشورها توسط قدرت‌های غربی و موسسات مالی بین‌المللی و غربگراهای داخلی به ارمغان آورد. در این راستا تنها گفتمان جدید مورد بحث گفتمان حکمرانی خوب در برابر حکمرانی بد بود. که هدف آن کمک به کشورها برای رسیدن به رفاه اقتصادی، اطمینان از حاکمیت قانون، بهبود کارایی و پاسخگویی بخش‌های عمومی آنها و مقابله با فساد بود. حکمرانی خوب در مقابل حکمرانی بد بسیاری از دولت‌های کشورهای در حال توسعه بود. این حکومت بد بود که مسئول نتایج ناامیدکننده برنامه‌های تعدیل ساختاری دهه ۱۹۸۰ (لیبرالیسم زور) و افزایش اقتصاد موازی، فقر و اختلاف درآمد در کشورهای اخیراً "نتولیبرالیزه" بود. (Jolle Demmers et al, 2004:20). برایان مک لاین اولین نظریه پرداز است که در سال ۱۹۷۳ مفهوم حکمروایی را به کار برده و معتقد است که حکمروایی نوعی فرآیند است، این فرآیند متضمن نظام به هم پیوسته ای است که هم حکومت و هم اجتماع را در بر میگیرد. (عظیمی آملی، ۱۳۹۰: ۳۲) حکمرانی خوب رویکرد جدیدی است که نقش دولت را در اقتصاد به رسمیت می‌شناسد، جایی که مشارکت مشترک بازیگران دولتی و غیردولتی، جامعه مدنی و بخش خصوصی در فرآیند حکمرانی عمومی ضروری است. (Stojanovic et al, 2016:558) برنامه توسعه سازمان ملل حکمروایی را اعمال قدرت سیاسی، اقتصادی و اجرایی در مدیریت امور یک کشور در تمام سطوح می‌داند. این امر شامل مکانیسم‌ها، فرآیندها و نهادهایی می‌باشد که از طریق آن شهروندان منافع خود را در نظر می‌گیرند، از حقوق قانونی خود استفاده می‌کنند و به وظایف و تعهدات خود آگاهی یافته و از این طریق اختلاف‌هایشان را تعدیل و حل و فصل می‌کنند (UN-HABITAT, 2002; 5-12-13). الگوی حکمروایی خوب شهری به عنوان یک فرآیند مشارکتی توسعه، ابزار لازم برای حل مشکلات شهری شدن سریع را برای همه بهره‌وران شامل حکومت، بخش خصوصی و جامعه مدنی فراهم می‌سازد. شرایط نامساعد مدیریت سنتی به تناسب شهرنشینی سریع در کشورهای در حال توسعه ضرورت تقویت حکومت-های محلی و بخش خصوصی و مردم را در مدیریت شهری اجتناب ناپذیر می‌سازد. حکمروایی خوب به عنوان یک نوع برنامه ریزی غیرمتمرکز و از پایین به بالا باعث پایداری محیط زیست، بهنگشت اقتصادی، پایداری اجتماع و افزایش سرمایه اجتماعی می‌گردد (رضویان و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۳) با توجه به تعاریف فوق می‌توان گفت، حکمروایی خوب شهری محصول برنامه‌های تعدیل ساختاری حکومت‌ها در مدیریت عمومی نو بوده و یک سیستم پیچیده‌ای از تعاملات بین ساختارها، سنت‌ها، کارکردها و فرآیندها (عملکردها) که بوسیله چندین ارزش کلیدی یعنی پاسخگویی، شفافیت، مشارکت، عدالت و کارائی مشخص می‌گردد. حکمروایی خوب امری جوهری در بحث توسعه پایدار محسوب می‌گردد و از ارکان اصلی جامعه مدنی و شهر همه شمول در راستای رسیدن به خودشکوفایی و هدف غائی بشریت به شمار می‌رود.

ابعاد و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری

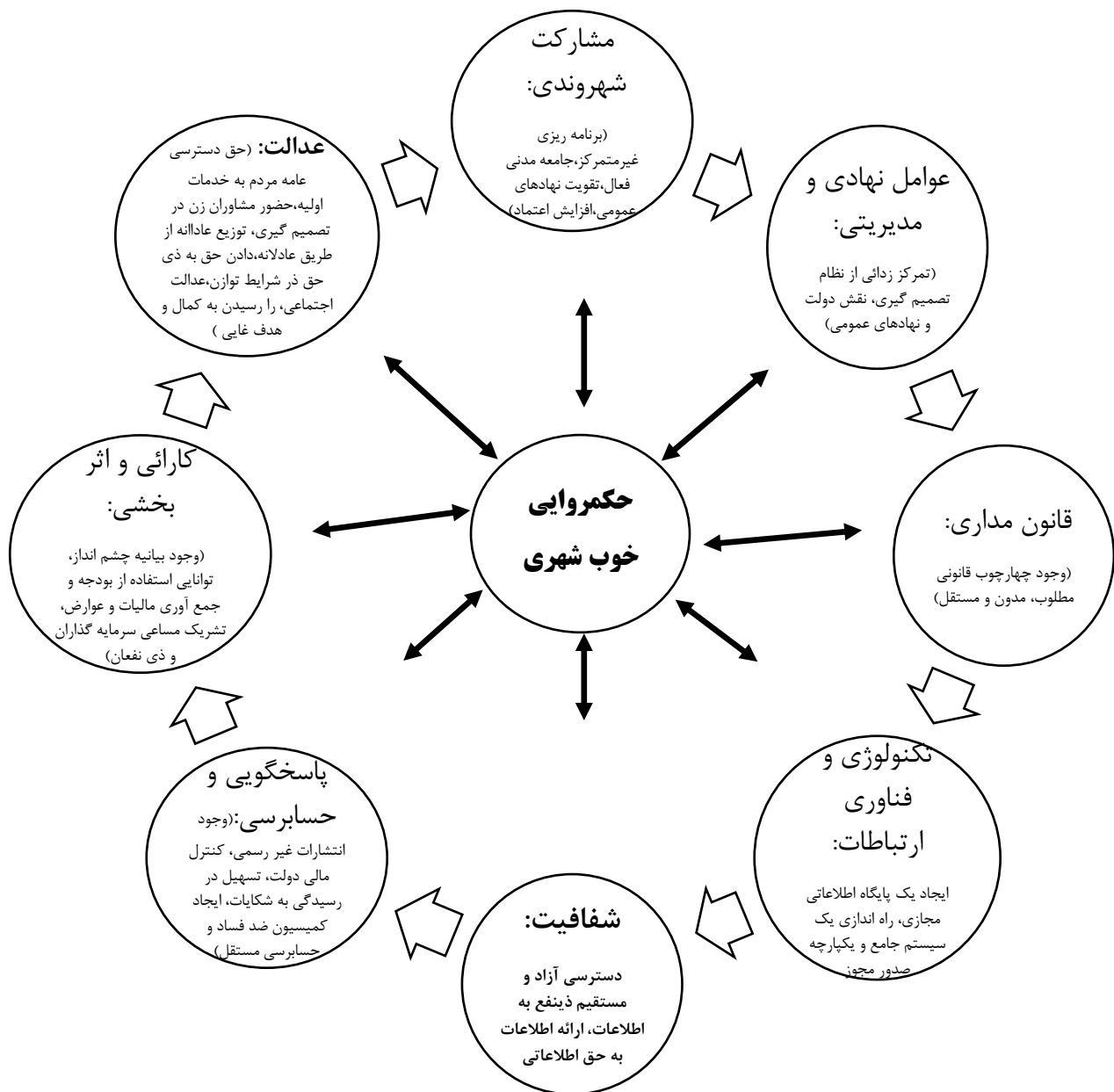
برای اینکه بتوانیم حکمروایی خوب شهری را بشناسیم بایستی کارکرد، اجزا و شاخص‌های آن را درک کنیم. مرکز اسکان سازمان ملل نیز ۲۶ شاخص را در ۵ طبقه، گروه‌بندی کرده تا همه ارکان تأثیر گذار در شهر شامل افراد و نهادها، بخش‌های عمومی، خصوصی و برنامه و مدیریت امور عمومی شهر را ارزیابی کند؛ این ۵ طبقه عبارتند از:

جدول شماره (۱): طبقه بندی شاخص های حکمروایی مطلوب شهری از دیدگاه مرکز اسکان سازمان ملل

کارایی	عدالت و برابری	مشارکت	پاسخ گویی	امنیت
۱- منابع عمده درآمد	۶- منشور شهروندی	۱۰- شورای منتخب	۱۵- انتشار قراردادهای، مناقصه ها، بودجه و حسابها	۲۲- سیاستهای پیشگیری از جرم
۲- قابلیت پیش بینی نقل و انتقال بودجه محلی	۷- درصد زنان عضو شورا	۱۱- شهردار منتخب	۱۶- حمایت در مقابل سطوح بالای حکومتی	۲۳- خدمات پلیس به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
۳- بررسی رضایت مندی مصرف کنندگان	۸- سیاستهای قیمت گذاری به نفع فقرا	۱۲- تعداد شرکت کنندگان در رأی گیری	۱۷- قوانین مربوط به نحوه رفتار مقامات مسئول	۲۴- حل و فصل درگیریها
۴- بیانیه چشم انداز	۹- مشوق های مشاغل غیر رسمی	۱۳- انجمن های مردمی	۱۸- تسهیلات برای شکایت و پیگیری شهروندان	۲۵- سیاستهای علیه خشونت بر ضد زنان
۵- آینده نگری و چشم انداز		۱۴- مشارکت شهروندان به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر	۱۹- کمیسیون ضد فساد	۲۶- سیاستهای پیشگیری از HIV
			۲۰- آشکارسازی درآمدها و داراییها	
			۲۱- بازرسی مستقل	

منبع: Stewart, 2006; 197

با توجه به اینکه شاخص ها و معیارهای حکمروایی خوب شهری می تواند با توجه به موقعیت مکان یا دیدگاه صاحب نظران کمی متفاوت باشد، لذا با توجه به ویژه گی خاص منطقه آزاد ارس اهم شاخص های حکمروایی خوب شهری در منطقه در شکل شماره ۱ نشان داده می شود:

شکل شماره (۱): اهم شاخص ها و زیر شاخص های موثر حکروایی خوب شهری منطقه آزاد ارس

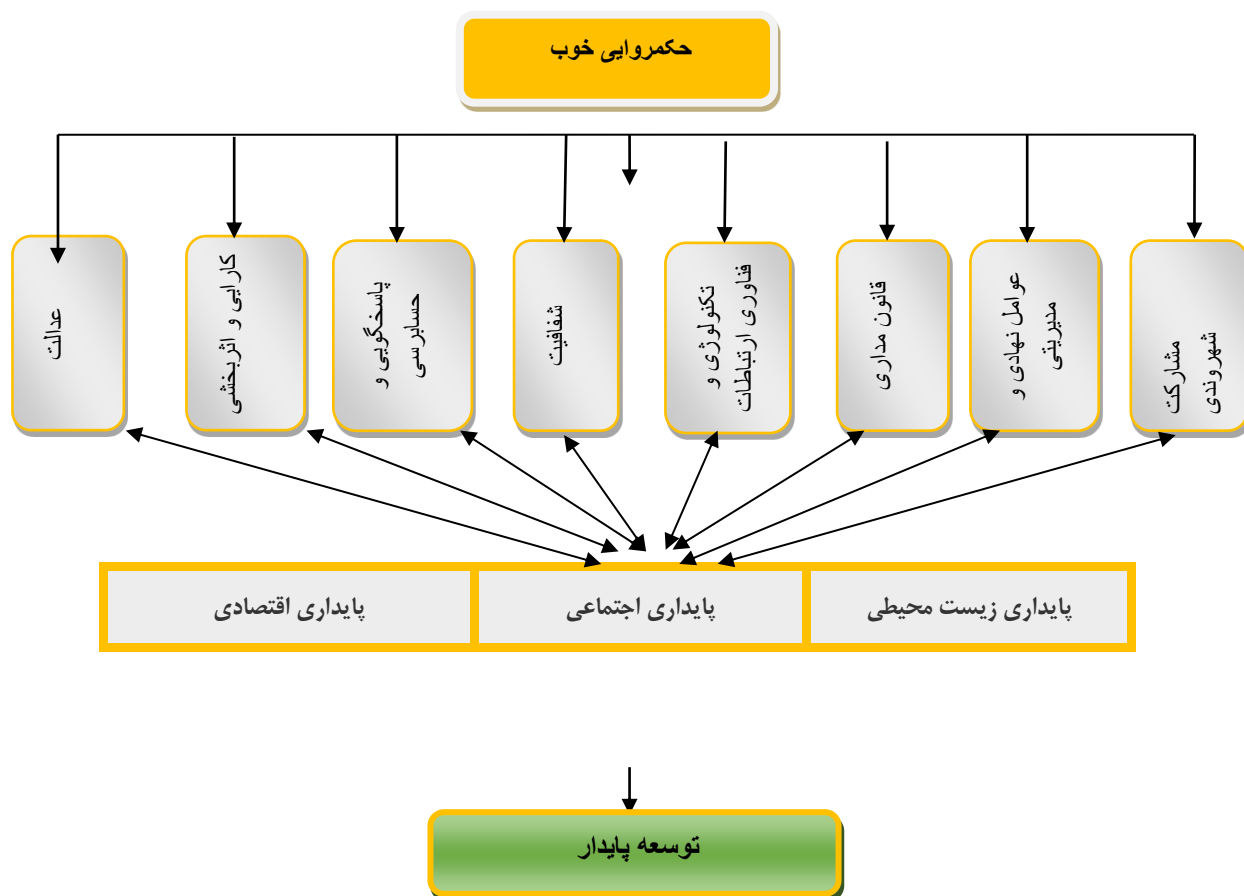
منبع: یافته های تحقیق

توسعه پایدار

نظریه توسعه پایدار به عنوان جدیدترین جنبش زیست محیطی در جهان (نصرالهی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۲) حاصل تلاش های حامیان و طرفداران محیط زیست است که به دنبال نظریه توسعه پایدار جهت حمایت از منابع طبیعی زیست کره مطرح گردیده است. با عنایت به اینکه بیش از نیمی از مردم جهان در شهرها زندگی می کنند و عمده مسائل زیست محیطی در شهرها بروز می کند از این نظریه با عنوان نظریه توسعه پایدار شهری یاد می کنند. نظریه توسعه پایدار شهری مباحث مربوط به آلودگی های مربوط به محیط شهری، کاهش ظرفیت های مربوط به تولید محلی، حمایت از بازیافت و عدم حمایت از توسعه های زیان آور را مطرح می کند. همچنین راه رسیدن به این اهداف را با برنامه ریزی های شهری و روستایی که برابر با قانون کنترل کاربری ها و کنترل بیشتر در شهرها و روستاهاست، می داند (پاپلی یزدی و دیگران، ۱۳۸۲: ۳۴۰) در بحث پایداری در کنار پایداری زیست محیطی، پایداری اقتصادی و اجتماعی نیز دارای اهمیت است. در

واقع پایداری واقعی زمانی فراهم می‌گردد که پایداری اجتماعی با هدف پایداری عدالت اجتماعی، پایداری اقتصادی با هدف بقای اقتصادی و پایداری زیست محیطی با هدف تعادل اکولوژیک بوجود آید. (نصرالهی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵) با توجه به اینکه بیش از ۵۰ درصد جمعیت دنیا در شهرها زندگی می‌کنند. بنابراین پایداری جهان در گروه پایداری شهرهاست. شهر پایدار شهری است که در پی توسعه پایدار به عنوان پارادایم جدید در جهان مطرح گردید، توسعه پایداری که با رشد اقتصادی به هر نحو و قیمتی مخالف است و توسعه را می‌پذیرد که هدفش مداومت و استمرار بخشیدن به تجدید و تولید منابع و چیزهای مصرف شدنی، با نسل فعلی و نسل‌های آتی همراه با عدالت اجتماعی برای نسل‌ها بدون وارد کردن خسارت به محیط زیست است. بر این اساس پارادایم شهر پایدار توسعه را تایید می‌کند که به بهبود کیفیت زندگی انسان‌ها در حد ظرفیت پذیرش نظام‌های پشتیبان حیات پیدا می‌کند. (همان، ۱۳۹۸: ۴۰)

بر این اساس توسعه پایدار توسعه‌ای است که ضمن برآورده کردن نیازهای معقول جامعه امروزی، توانایی نسل‌های آینده را در تامین نیازهای آنها به مخاطره نیندازد و ضمن تاکید بر ابعاد اجتماعی- اقتصادی و زیست محیطی توسعه، زمینه‌های عدالت اجتماعی مداوم، اقتصاد پویا و زنده و تعادل اکولوژیکی را فراهم آورده و زمینه رسیدن به تعالی و کرامت انسانی را فراهم آورد.

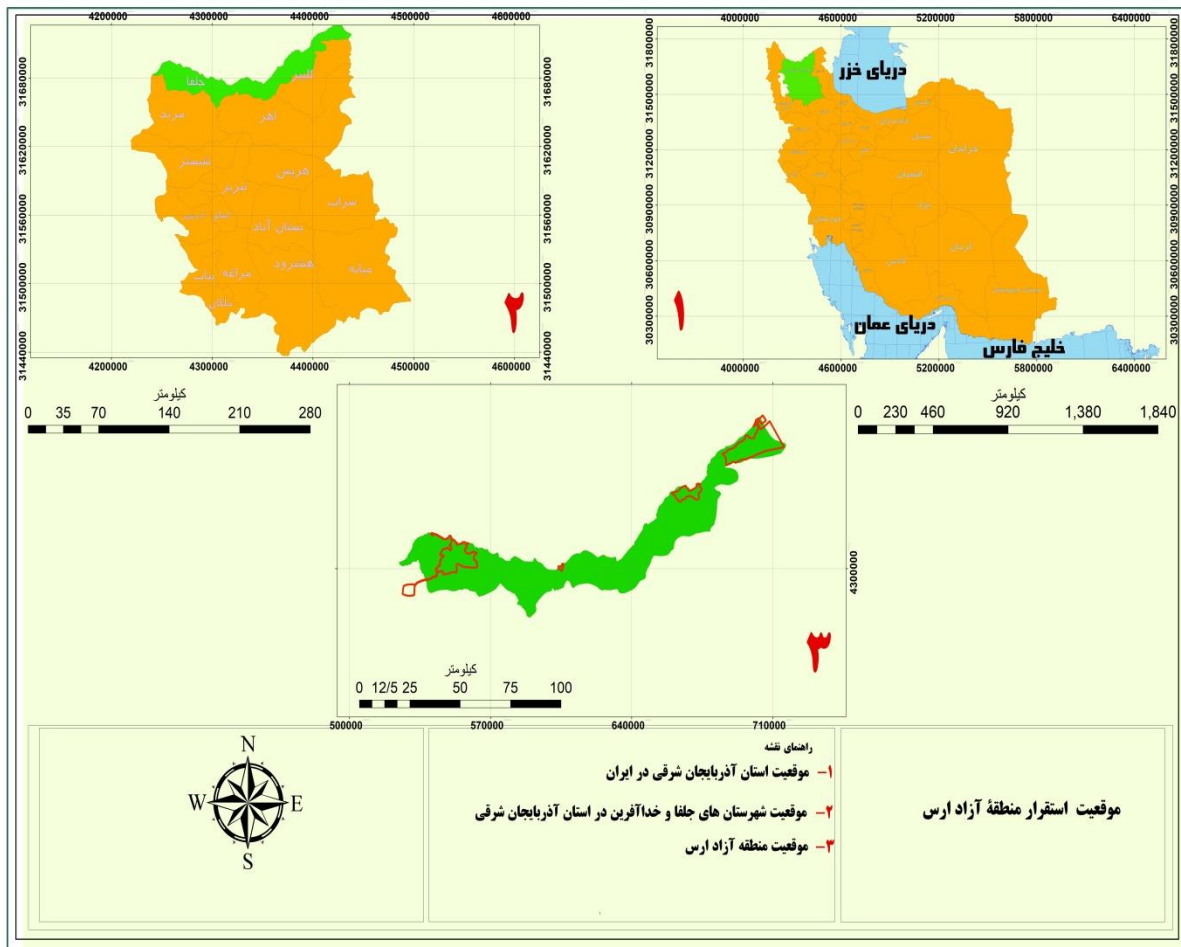

شکل (۲). مدل مفهومی تحقیق

منبع: یافته‌های پژوهش

معرفی محدوده مورد مطالعه

منطقه آزاد ارس در شمال غرب ایران در نقطه صفر مرزی با مرکزیت جلفا از نظر اداری و نظام تصمیم گیری و در مجاورت با کشورهای ارمنستان، آذربایجان و جمهوری خودمختار نخجوان استقرار یافته است. منطقه آزاد ارس در ابتدا به مساحت ۹۶ کیلومتر مربع در تاریخ ۱۳۸۲/۰۶/۰۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در اواخر شهریور ماه ۱۳۸۳ با عنوان سازمان منطقه آزاد ارس آغاز بکار نمود. این محدوده طبق ابلاغیه ۹۳/۱۲/۱۶ معاون اول ریاست جمهوری، به وسعت محدوده یک(جلفا) ۲۰۵۰۰ هکتار، محدوده دو(نوردوز) ۴۱۱ هکتار، محدوده سه(خداآفرین) ۵۷۰۰ هکتار و محدوده چهار(قلی بیگلو) ۲۵۰۰۰ هکتار اصلاح و جمعاً وسعت کل منطقه به ۵۱۶۱۱ هکتار تغییر یافت(سازمان منطقه آزاد ارس، ۱۴۰۰: ۲۱). در شکل شماره ۳ موقعیت منطقه آزاد ارس نمایش داده شده است.

شکل (۳). موقعیت جغرافیایی محدوده‌های منطقه آزاد ارس مصوب ۱۳۹۳ هیات وزیران

منبع: یافته‌های پژوهش

داده و روش‌ها

هر نوع تحقیق علمی با هدف شناخت یک پدیده یا صفت در یک جامعه آماری صورت می‌پذیرد. به همین علت موضوع تحقیق ممکن است متوجه صفات و ویژه گی ها، کارکردها و متغیرهای آن باشد و یا اینکه رابطه بین متغیرها، صفات و عوامل تاثیرگذار در یک جامعه را مورد مطالعه قرار بدهد. محدوده مورد مطالعه در این مقاله کل محدوده منفصل ۵۱۶۱۱ هکتار مصوب منطقه آزاد ارس(جلفا، نوردوز، خداآفرین و قلی بیگلو) در بازه زمانی سال ۱۴۰۱ می‌باشد که بر اساس آمارنامه ۱۳۹۹ سازمان منطقه آزاد ارس جمعیت کل محدوده منطقه آزاد ارس ۱۹۵۵۲ نفر برآورد شده است. جامعه آماری هدف در این مقاله، جمعاً ۷ مکان جمعیتی از کل ۲۹ مکان

جمعیتی (شهر و روستا) در محدوده مورد مطالعه بر اساس امکانات، مشاهدات میدانی و با مشورت افراد بومی انتخاب و به تناسب جمعیت آن‌ها پرسشنامه‌ها بصورت تصادفی توزیع می‌گردد. بنابراین در این تحقیق برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه بندی شده و مرحله‌ای استفاده گردید و جهت رسیدن به یک نمونه منطقی، حجم نمونه به تعداد ۳۷۷ نفر با استفاده از فرمول کوکران به شرح زیر محاسبه می‌شود، که با توجه به گستردگی فیزیکی محل و فاصله محدوده‌های منطقه آزاد ارس این تعداد به ۴۰۰ نفر افزایش می‌یابد.

جدول (۲): محاسبه حجم نمونه بوسیله فرمول کوکران

تعداد افراد جامعه N	مقدار T بر اساس درصد احتمال صحت گفتار (با ضریب اطمینان ۹۵ درصد)	نسبت افرادی که دارای ویژگی های مورد نظر هستند p	نسبت افرادی که دارای ویژگی های مورد نظر نیستند q	مقدار خطای احتمالی مجاز d	نمونه n
۱۹۵۵۲	۱/۹۶	۰/۵	۰/۵	۰/۰۵	۳۷۷

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۳) جمعیت نمونه از بین آبادی‌های محدوده‌های منطقه آزاد ارس

محدوده*	ردیف	شهر/دهستان	آبادی نمونه	آبادی‌های تابع	کل جمعیت آبادی نمونه و تابع	کل جمعیت آبادی نمونه	درصد جمعیت آبادی نمونه و تابع از کل جمعیت منطقه	تعداد نهایی نمونه
یک	۱	شهر جلفا	شهر جلفا	-	۸۸۱۰	۸۸۱۰	۴۵/۰۵۹	۱۸۰
یک	۲	شجاع	روستای شجاع	سیلگرد و حیدرآباد	۲۹۹۴	۲۵۳۸	۱۵/۳۱۳	۶۰
سه	۳	کیوان	زنبلان	چناقچی، لاریجان سفلی و علیا، همدان	۷۱۵	۳۳۰	۳/۶۵۶	۱۵
سه	۴	منجوان شرقی	جانانلو	کریشان	۱۸۴۵	۱۷۴۲	۹/۴۳۶	۳۸
چهار	۵	گمادوز شرقی	قشلاق قلی بیگلوی علیا(محمود آباد)	قشلاق مقدم شاینده، گچی قشلاق علیا، گچی قشلاق سفلی	۱۵۷۱	۱۱۳۸	۸/۰۳۴	۳۲
چهار	۶	گمادوز شرقی	ابری بوجاق	آغ قشلاق، حسن قشلاقی، قشلاق مدلو، قشلاغ داغلو	۸۰۸	۳۷۴	۴/۱۳۲	۱۸
چهار	۷	گمادوز غربی	گون گورمز	باقراوغلو، قارلجو، پرویزخانلو، قشلاق یوزقویی، قشلاق یوسفلو، محمد علیلو، همراهلو و خطای	۲۸۰۹	۹۹۲	۱۴/۳۶۶	۵۷
جمع* (محدوده ۲ فاقد جمعیت ساکن می‌باشد)								۴۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش شامل روش کتابخانه ای، پیمایشی، مشاهده میدانی و با استفاده از توزیع پرسشنامه می‌باشد، در این مقاله روایی سوالات پرسشنامه بصورت محتوایی درونی و با استفاده از نظر اساتید مجرب دانشگاهی تعیین شده است. پایایی سوالات پرسشنامه با استفاده از تکنیک ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردیده است که ضریب آلفا بین صفر تا یک است و ضریب آلفای یک به معنای پایایی کامل و ضریب آلفای صفر به معنای عدم پایایی می‌باشد. در صورتی که ضریب آلفا از ۰/۷ بالاتر باشد می‌توان نتیجه گرفت که پایداری درونی سوالات بالاست. بنابراین در این تحقیق، ابتدا از یک نمونه، ۳۰ پرسشنامه جمع آوری شده انتخاب و سپس برای هر یک از ویژگی‌ها، پایایی سوالات مربوط به سنجش هر یک از ویژگیها، از طریق نرم افزار SPSS بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸ محاسبه شده است. در این تحقیق بعد از بررسی روایی و پایایی، از دو پرسشنامه جهت سنجش اندازه متغیر مستقل (سنجش شاخص‌های حکمروایی خوب جهت رسیدن به توسعه پایدار و تمایل جامعه نسبت به اجرای شاخص‌ها) و متغیر وابسته (سنجش شاخص‌های توسعه پایدار) استفاده شده است که در محدوده مورد مطالعه توزیع شده است. همچنین در این پژوهش برای اندازه گیری متغیرهای پرسشنامه سنجش شاخص‌های حکمروایی خوب جهت رسیدن به توسعه پایدار از مقیاس پنج گزینه ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم) و برای پرسشنامه تمایل جامعه نسبت به اجرای شاخص‌ها و سنجش متغیرهای شاخص‌های توسعه پایدار از مقیاس پنج گزینه ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) استفاده شده است. برای تبدیل پاسخ‌های کیفی به پاسخ‌های کمی به ترتیب از ۵ تا ۱ برای هر کدام از گزینه‌ها عددی اختصاص داده می‌شود. ضریب مقداری اهمیت مذکور در ضرایب مقدار فراوانی ضرب خواهد شد و نتایج حاصله جهت اقدامات آماری مورد استفاده قرار خواهد گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌های فرضیه یک و دو از روش توصیفی و استنباطی استفاده شده که در روش توصیفی، اطلاعات و داده‌های خام با استفاده از روشهای معین طبقه بندی شده بصورت درصد، فراوانی و جداول و نمودارهای آماری ابتدا از تک تک آزمودنی‌ها حاصل شده است. در قسمت استنباطی به تعیین ارتباط و شدت و جهت ارتباط بین نظرات آزمودنی‌ها در مورد هر یک از ابعاد پرداخته می‌شود. جهت انجام این کار از نرم افزار SPSS، آزمون T، همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شده که هم وجود ارتباط و هم شدت ارتباط و تاثیرگذاری را به خوبی نشان می‌دهد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل یافته‌ها برای بررسی صحت و سقم فرضیات برای هر نوع پژوهش از اهمیت خاصی برخوردار است. در این بخش به بیان نتایج و یافته‌های به دست آمده از پژوهش می‌پردازیم که بدین منظور از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است، تا با ارائه جداول واضح بتوان به اهداف و فرضیات پژوهش دسترسی پیدا کرد. در ابتدا به منظور توصیف داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی شامل آماره‌های فراوانی، میانگین، انحراف معیار و ضرایب چولگی^۱ و کشیدگی^۲ و در بخش آمار استنباطی برای تجزیه و تحلیل مشاهدات و اطلاعات تحقیق آزمون‌های t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و رگرسیون با استفاده از نرم‌افزار تحلیل آماری SPSS26 و در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام شده است.

¹ Skewness

² Kurtosis

جدول (۴). توصیف پاسخگویان بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی

درصد	فراوانی	نام متغیر	
۷۰	۲۸۰	جنسیت	
۳۰	۱۲۰	مرد	
		زن	
۱۹/۵	۷۸	سابقه سکونت	
۲۴/۳	۹۷	کمتر از ۱۰ سال	
۵۶/۳	۲۲۵	۱۰ الی ۲۰ سال	
۳۸/۳	۱۵۳	۲۰ سال به بالا	
۶۱/۸	۲۴۷	عضویت در تشکل‌های مردمی	
۳	۱۲	بله	
۱۲	۴۸	خیر	
۸/۸	۳۵	سواد	
۳۴/۵	۱۳۸	کمتر از دیپلم	
۳۶	۱۴۴	دیپلم	
۵/۸	۲۳	فوق دیپلم	
۸	۳۲	لیسانس	
۲۹	۱۱۶	فوق لیسانس	
۴۳/۸	۱۷۵	دکتری	
۱۵/۳	۶۱	سن	
۴	۱۶	۲۰ تا ۲۵ سال	
		۲۶ تا ۳۵ سال	
		۳۶ تا ۴۵ سال	
		۴۶ تا ۵۵ سال	
		۵۶ سال به بالاتر	
۱۰۰	۴۰۰	کل	

منبع: یافته‌های پژوهش

بعد از بررسی ضرایب چولگی و کشیدگی برای همه متغیرها در بازه مناسب و نرمال شدن متغیرهای پژوهش از آزمون‌های پارامتری برای استنباط متغیرها استفاده می‌گردد. از آزمون میانگین t تک نمونه‌ای زمانی استفاده می‌شود که تنها یک نمونه از شرکت کننده‌ها حضور داشته باشند و در پاسخ به این سوال که آیا میانگین جامعه‌ای که از روی آن نمونه برداشته شده، برابر با میانگین ادعا شده است یا نه؟ که در اینجا این میانگین ادعا شده برابر ۳ (میانگین و میانه اعداد ۱ تا ۵) می‌باشد. در واقع با انجام آزمون فوق فرضیه زیر برای هر عامل پرسشنامه آزمون و میانگین به دست آمده برای هر عامل با عدد ۳ مقایسه می‌شود:

$$\begin{cases} H_0: \mu \leq 3 \\ H_1: \mu > 3 \end{cases}$$

اگر برای عاملی مقدار معناداری کوچکتر از سطح آزمون، یعنی ۰/۰۵ باشد، آن‌گاه فرضیه صفر (H_0) رد شده و این‌گونه استنباط می‌شود که میانگین عامل مربوطه با عدد ۳ اختلاف معناداری دارد و میانگین در حد مطلوب بوده است. در مقابل اگر برای عاملی مقدار معناداری بزرگتر از سطح آزمون، یعنی ۰/۰۵ باشد، آن‌گاه نمی‌توان فرضیه صفر (H_0) را رد کرد.

جدول (۵). نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

نام متغیر	آماره t	درجه آزادی	Sig.	میانگین	اختلاف میانگین با عدد ۳
مشارکت	۵۱/۲۵۷	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۳۳۱	۱/۳۳۱
پاسخگویی و حساسی	۴۳/۱۵۹	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۳۲۵	۱/۳۲۵
برابری (عدالت)	۳۶/۵۳۲	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۰۹۷	۱/۰۹۷
کارایی و اثربخشی	۴۵/۷۹۹	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۲۵۴	۱/۲۵۴
شفافیت	۱۴/۸۷۴	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۶۰۲	۰/۶۰۲
حکومت قانون	۱۲/۴۴۶	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۴۶۷	۰/۴۶۷
عوامل نهادی و مدیریتی	۳۴/۹۸۸	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۱۱۵	۱/۱۱۵
تکنولوژی و فناوری ارتباطات	۳۶/۳۱۹	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۱۷۹	۱/۱۷۹
حکمرانی خوب شهری	۴۴/۷۰۸	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۰۴۶	۱/۰۴۶
تمایل به انجام فعالیت‌های مختلف و مشارکت در سطح منطقه	۷/۵۷	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۲۷۲	۰/۲۷۲
وضعیت پرداخت هزینه‌ها و عوارض	۷/۷۷۵	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۳۳۲	۰/۳۳۲
وضعیت برابری، پاسخگویی و شفافیت و اثربخشی	۲۸/۰۵۶	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۰۵۶	۱/۰۵۶
عوامل نهادی و قانونی	۲۸/۳۶۸	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۱۰۶	۱/۱۰۶
نوع نگرش به استفاده از تکنولوژی روز	۱۲/۸۸۶	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۵۲۳	۰/۵۲۳
حکمرانی خوب شهری (تمایل به همکاری)	۲۲/۶۸۱	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۶۵۸	۰/۶۵۸
زیست محیطی	۳۱/۸۳۱	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۱۲۸	۱/۱۲۸
اجتماعی	۲۲/۴۴۸	۳۹۹	۰/۰۰۰	۳/۷۹۳	۰/۷۹۳
اقتصادی	۳۵/۷۳۲	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۱۳۲	۱/۱۳۲
توسعه پایدار	۳۲/۲۳۱	۳۹۹	۰/۰۰۰	۴/۰۱۸	۱/۰۱۸

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق مندرجات جدول ۵، برای متغیرهای پژوهش، مقدار معناداری کوچکتر از $0/05$ ($0/000$) به دست آمده است که نشان می‌دهد میانگین این شاخص‌ها با عدد ۳ اختلاف معناداری دارد و در پاسخ به سوالات مربوط به این متغیر اکثر پاسخگویان گزینه‌هایی با کدهای ۴ و ۵ را انتخاب کرده‌اند. جهت بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش، اکثر اوقات پژوهشگران مایلند بدانند که بین دو یا چند متغیر چه ارتباطی وجود دارد. همبستگی، اندازه‌ی رابطه‌ی خطی بین متغیرهاست. توجه کنید که ممکن است دو متغیر رابطه داشته باشند؛ ولی این رابطه خطی نباشد. برای یافتن همبستگی میان دو متغیر، با توجه به نوع متغیر مورد مطالعه تصمیم می‌گیریم که از کدام روش استفاده

کنیم. زمانی از همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم که هر دو متغیرمان کمی (پیوسته) بوده و از توزیع نرمال پیروی کنند. اگر حتی یکی از متغیرها از توزیع نرمال پیروی نکند از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده می‌کنیم. مقدار ضریب همبستگی بین -1 و $+1$ تغییر می‌کند. مقدار صفر نشان می‌دهد که هیچ رابطه خطی بین متغیرها وجود ندارد. با توجه به ماتریس همبستگی اگر مقدار معناداری برای دو شاخص کمتر از $0/05$ باشد به این معنی است که ضریب همبستگی بین این دو شاخص معنی‌دار است و دو شاخص از همبستگی بالایی برخوردارند. در پژوهش حاضر برای بررسی ارتباط میان متغیرهای پژوهش از همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج به شرح زیر است. برای آزمون همبستگی فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

فرضیه H_0 : بین دو متغیر مورد بررسی همبستگی وجود ندارد.

فرضیه H_1 : بین دو متغیر مورد بررسی همبستگی وجود دارد.

جدول (۶). نتایج بررسی همبستگی میان متغیرهای پژوهش

توسعه پایدار	اقتصادی	اجتماعی	زیست محیطی	نام متغیر
۰/۵۸۲	۰/۵۴۲	۰/۴۷	۰/۶۰۳	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۴۷۱	۰/۴۴۶	۰/۳۸۱	۰/۴۸۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۴۰۹	۰/۳۸	۰/۳۴۳	۰/۴۱۳	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۱۲	۰/۶۰۳	۰/۵۲۴	۰/۵۷۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۳۱	۰/۲۵۲	۰/۳۴۴	۰/۲۶۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۳۶۲	۰/۳۰۶	۰/۳۸۶	۰/۳۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۶۸	۰/۶۲	۰/۶۰۱	۰/۶۳۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۷۷	۰/۶۶۶	۰/۵۷	۰/۶۴۴	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۸۴	۰/۶۳۴	۰/۶۱۲	۰/۶۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۴۴۳	۰/۳۹۱	۰/۵۱۵	۰/۳۲	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۴۳۵	۰/۴۴	۰/۴۰۸	۰/۳۶۲	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۷۶	۰/۶۳۳	۰/۵۶۳	۰/۶۸	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۶۹۱	۰/۶۶۷	۰/۵۸۸	۰/۶۶۴	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۵۳۳	۰/۴۶	۰/۵۵	۰/۴۶۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری
۰/۷۴۸	۰/۶۹۹	۰/۷۰۶	۰/۶۷۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	مقدار معناداری

همان طور که مشاهده می‌گردد نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد، بین "توسعه پایدار شهری" با متغیرهای "حکمروایی خوب شهری" ($r = 0/684$) و "تمایل به همکاری در حکمروایی خوب شهری" ($r = 0/748$) رابطه معناداری وجود دارد. چون مقدار معناداری متناظر با این ضرایب کوچکتر از $0/05$ به دست آمده است.

بعد از اثبات وجود معناداری بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار شهری، با استفاده از رگرسیون، قدرت پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول (۷). خلاصه مدل رگرسیونی پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری"

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین	Durbin-Watson
0/787	0/62	0/612	0/393	2/013

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول شماره ۷ نشان می‌دهد بر اساس مقدار ضریب تعیین مدل ($0/620$)، مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" حدود ۶۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته "توسعه پایدار" را تبیین کردند. آماره دوربین واتسون برابر $2/013$ و در بازه $1/5$ تا $2/5$ قرار گرفته است، بنابراین عدم همبستگی بین باقیمانده‌ها پذیرفته می‌شود و بین باقیمانده‌ها همبستگی وجود ندارد.

جدول (۸). نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری"

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	مقدار معناداری
رگرسیون	98/649	8	12/331	79/671	0/000
باقیمانده	60/517	391	0/155		
کل	159/166	399			

منبع: یافته‌های پژوهش

برای آزمون رگرسیون فوق فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

فرضیه H_0 : مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" توانایی پیش‌بینی "توسعه پایدار" را ندارند.

فرضیه H_1 : مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" توانایی پیش‌بینی "توسعه پایدار" را دارند.

نتایج تحلیل واریانس مربوط به مدل رگرسیون در جدول شماره ۸ معناداری اثرات ترکیبی و خطی متغیرهای مستقل را نشان می‌دهد. بر این اساس، مقدار معنی داری آزمون مربوطه یعنی F برابر $0/000$ و کوچکتر از $0/05$ می‌باشد و می‌توان نتیجه گیری کرد که اثرات ترکیبی و خطی متغیرهای مستقل بر متغیر "توسعه پایدار"، از لحاظ آماری معنادار است.

جدول (۹). ضرایب تاثیر و ضرایب استاندارد رگرسیونی پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری"

مدل	ضرایب تاثیر استاندارد نشده		t	مقدار معناداری	بررسی همخطی چندگانه	
	B	خطای معیار			VIF	آماره تحمل
مقدار ثابت	-۰/۲۴۴	۰/۱۹	-۱/۲۸۹	۰/۱۹۸	-	-
مشارکت	۰/۳۵۵	۰/۰۵۶	۶/۳۸۶	۰/۰۰۰	۲/۱۴۸	۰/۴۶۶
پاسخگویی و حسابرسی	۰/۰۷۹	۰/۰۴۴	۱/۷۶۹	۰/۰۷۸	۱/۹۲۱	۰/۵۲
برابری (عدالت)	-۰/۱۸۵	۰/۰۵۲	-۳/۵۷۳	۰/۰۰۰	۲/۵۰۳	۰/۳۹۹
کارایی و اثربخشی	۰/۲۰۵	۰/۰۵۴	۳/۸۲۵	۰/۰۰۰	۲/۳۱۵	۰/۴۵۱
شفافیت	-۰/۰۵۹	۰/۰۳۸	-۱/۵۷۵	۰/۱۱۶	۲/۴۰۹	۰/۴۱۵
حکومت قانون	۰/۰۶۷	۰/۰۴	۱/۶۵۵	۰/۰۹۹	۲/۳۵۷	۰/۴۲۴
عوامل نهادی و مدیریتی	۰/۲۵۱	۰/۰۴۹	۵/۰۸۴	۰/۰۰۰	۲/۵۶۱	۰/۳۹
تکنولوژی و فناوری ارتباطات	۰/۲۹۲	۰/۰۴۵	۶/۵۶۸	۰/۰۰۰	۲/۱۴۴	۰/۴۶۶

منبع: یافته‌های پژوهش

برای آزمون معناداری ضرایب رگرسیونی فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

فرضیه H0: ضریب رگرسیونی مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" صفر است.

فرضیه H1: ضریب رگرسیونی مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" صفر نیست.

جدول شماره ۹ اطلاعات مربوط به ضرایب تاثیر رگرسیونی و همچنین ضرایب استاندارد رگرسیونی و اطلاعات مربوط به معناداری این ضرایب را به دست داده است. دقت در ضریب تاثیر رگرسیونی مربوط به مشارکت ($\beta = ۰/۲۹۲$)، برابری (عدالت) ($\beta = -۰/۱۷۶$)، کارایی و اثربخشی ($\beta = ۰/۱۷۸$)، عوامل نهادی و مدیریتی ($\beta = ۰/۲۵۴$)، تکنولوژی و فناوری ارتباطات ($\beta = ۰/۳۰۰$)، حکومت قانون ($\beta = ۰/۰۷۹$)، پاسخگویی و حسابرسی ($\beta = ۰/۰۷۶$) و شفافیت ($\beta = -۰/۰۷۶$) و مقدار معناداری ضریب t مربوط به این متغیرها نشان از تاثیر معنادار این متغیرها بر "توسعه پایدار" دارد. در نهایت در پاسخ به فرضیه پژوهش باید گفت، اولویت و ترتیب بندی اهمیت الگوهای حکمروایی خوب شهری برای نیل به توسعه پایدار شهری در منطقه آزاد ارس به شکل ۱. تکنولوژی و فناوری ارتباطات، ۲. مشارکت، ۳. عوامل نهادی و مدیریتی، ۴. کارایی و اثربخشی، ۵. حکومت قانون، ۶. پاسخگویی و حسابرسی، ۷. برابری (عدالت) و ۸. شفافیت است. با استفاده از رگرسیون، قدرت پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن به شرح زیر است.

جدول (۱۰). خلاصه مدل رگرسیونی پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری"

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین شده	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین	Durbin-Watson
۰/۷۷۷	۰/۶۰۴	۰/۵۹۹	۰/۴	۱/۸۲۸

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد بر اساس مقدار ضریب تعیین مدل (۰/۶۰۴)، مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" حدود ۶۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته "توسعه پایدار" را تبیین کردند. آماره دوربین واتسون برابر ۱/۸۲۸ و در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار گرفته است، بنابراین عدم همبستگی بین باقیمانده‌ها پذیرفته می‌شود و بین باقیمانده‌ها همبستگی وجود ندارد.

جدول (۱۱). نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری"

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	مقدار معناداری
رگرسیون	۹۶/۲۱۲	۵	۱۹/۲۴۲	۱۲۰/۴۳	۰/۰۰۰
باقیمانده	۶۲/۹۵۴	۳۹۴	۰/۱۶		
کل	۱۵۹/۱۶۶	۳۹۹			

منبع: یافته‌های پژوهش

برای آزمون رگرسیون فوق فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

فرضیه H_0 : مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" توانایی پیش‌بینی "توسعه پایدار" را ندارند.

فرضیه H_1 : مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" توانایی پیش‌بینی "توسعه پایدار" را دارند.

نتایج تحلیل واریانس مربوط به مدل رگرسیون در جدول شماره ۱۱ معناداری اثرات ترکیبی و خطی متغیرهای مستقل را نشان می‌دهد. بر این اساس، مقدار معنی داری آزمون مربوطه یعنی F برابر ۰/۰۰۰ و کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد و می‌توان نتیجه‌گیری کرد که اثرات ترکیبی و خطی متغیرهای مستقل بر متغیر "توسعه پایدار"، از لحاظ آماری معنادار است.

جدول (۱۲). ضرایب تاثیر و ضرایب استاندارد رگرسیونی پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری"

مدل	ضرایب تاثیر استاندارد نشده		t	مقدار معناداری	بررسی همخطی چندگانه	
	B	خطای معیار			VIF	آماره تحمل
مقدار ثابت	۰/۹۲۲	۰/۱۳	۷/۰۹۷	۰/۰۰۰	-	-
تمایل به انجام فعالیت‌های مختلف و مشارکت در سطح منطقه	۰/۱۰۷	۰/۰۳۳	۳/۲۱۶	۰/۰۰۱	۰/۶۹۹	۱/۴۳۱
وضعیت پرداخت هزینه‌ها و عوارض	۰/۰۶۱	۰/۰۲۸	۲/۱۶۹	۰/۰۳۱	۰/۶۹۵	۱/۴۳۸
وضعیت برابری، پاسخگویی و شفافیت و اثربخشی	۰/۲۲۱	۰/۰۳۹	۵/۶۰۵	۰/۰۰۰	۰/۴۵۴	۲/۲۰۲
عوامل نهادی و قانونی	۰/۳۰۷	۰/۰۳۵	۸/۶۶۸	۰/۰۰۰	۰/۵۲۵	۱/۹۰۷
نوع نگرش به استفاده از تکنولوژی روز	۰/۱۰۹	۰/۰۳	۳/۵۷۶	۰/۰۰۰	۰/۶۵۷	۱/۵۲۳

منبع: یافته‌های پژوهش

برای آزمون معناداری ضرایب رگرسیونی فرضیه‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

فرضیه H_0 : ضریب رگرسیونی مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" صفر است.

فرضیه H_1 : ضریب رگرسیونی مولفه‌های "تمایل به همکاری در حکمرانی خوب شهری" صفر نیست.

جدول شماره ۱۲ اطلاعات مربوط به ضرایب تاثیر رگرسیونی و همچنین ضرایب استاندارد رگرسیونی و اطلاعات مربوط به معناداری این ضرایب را به دست داده است. دقت در ضریب تاثیر رگرسیونی مربوط به تمایل به انجام فعالیت‌های مختلف و مشارکت در سطح منطقه

$(\beta = 0/122)$ ، وضعیت پرداخت هزینه ها و عوارض $(\beta = 0/082)$ ، وضعیت برابری، پاسخگوی و شفافیت و اثربخشی $(\beta = 0/264)$ ، عوامل نهادی و قانونی $(\beta = 0/379)$ ، نوع نگرش به استفاده از تکنولوژی روز $(\beta = 0/140)$ و مقدار معناداری ضریب t مربوط به این متغیرها نشان از تاثیر معنادار این متغیرها بر "توسعه پایدار" دارد.

بحث و بررسی

در مقایسه تطبیقی نتایج این پژوهش با نتایج تحقیقات انجام یافته مشابه بر اساس موضوع، می‌توان به تحقیق ابوالفضل مشکینی و سهراب موذن (۱۳۹۳) اشاره نمود که به بررسی و تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهر عجب شیر پرداخته اند، نتایج تحقیق راه برون رفت از مشکلات امروزی شهرها و راه حل ناکارآمدی فرآیندهای تصمیم‌گیری را توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی خوب شهری دانسته و تحقق حکمروایی مطلوب شهری را زمینه ساز پایدار شهری می‌داند و از این لحاظ با نتایج تحقیق هم راستا می‌باشد. در پژوهش خانم ایجا استوجانویک و همکاران (۲۰۱۶)، حکمروایی خوب را ابزاری برای توسعه پایدار می‌داند و هدف تحقیق ایجاد پیوند و ارتباط بین یک مفهوم فازی حکمروایی خوب و ابعاد بسیار ناهمگون توسعه پایدار و تحلیل تاثیرات حکمروایی خوب بر روی شاخص توسعه پایدار مخصوصاً توسعه اقتصادی اجتماعی در سطوح مختلف اقتصادی یک کشور است. ایشان مدل حکمروایی خوب را بعنوان یک آیین فراگیر توسعه پایدار، کلید پاسخ به چالش توسعه مدرن می‌داند. این موضوع در نتایج این تحقیق در خصوص منطقه آزاد ارس به عنوان یک نهاد اقتصادی نیز مشهود است. در این مقاله نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد، بین "توسعه پایدار شهری" با متغیرهای "حکمروایی خوب شهری رابطه معناداری وجود دارد و می‌توان گفت ضریب همبستگی بین مشارکت از ابعاد حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس و شاخص درآمد پایدار از شاخص‌های توسعه پایدار برابر $0/582$ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از $0/05$ بدست آمده است، بنابراین میان این دو متغیر رابطه معناداری بالایی وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از بررسی قدرت پیش‌بینی "توسعه پایدار" توسط مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" با رگرسیون چندمتغیره نشان می‌دهد، مولفه‌های "حکمرانی خوب شهری" حدود ۶۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته "توسعه پایدار" را تبیین کردند. بر این اساس در این پژوهش حکمروایی خوب به عنوان امری جوهری در بحث توسعه پایدار و از ارکان اصلی جامعه مدنی معرفی می‌شود، که این موضوع و وجود ارتباط معنادار بین شاخص‌های حکمروایی خوب و شاخص‌های توسعه پایدار و راه رسیدن به توسعه پایدار را حکمروایی خوب می‌داند.

نتیجه‌گیری

بعد از آزمون نرمال نمودن متغیرها و تایید آن، با استفاده از آزمون‌های پارامتریک میانگین T تک نمونه‌ای، برابر بودن میزان تعداد نمونه مورد ادعا با میانگین جامعه تایید گردیده و جهت بررسی ارتباط معناداری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و شاخص‌های توسعه پایدار از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد، بین "توسعه پایدار شهری" با متغیرهای "حکمروایی خوب شهری" $(r = 0/684)$ و "تمایل به همکاری در حکمروایی خوب شهری" $(r = 0/748)$ رابطه معناداری وجود دارد. چون مقدار معناداری متناظر با این ضرایب کوچکتر از $0/05$ به دست آمده است. بنابراین می‌توان گفت ضریب همبستگی بین مشارکت از ابعاد حکمروایی خوب شهری در منطقه آزاد ارس و شاخص درآمد پایدار از شاخص‌های توسعه پایدار برابر $0/582$ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از $0/05$ بدست آمده است، بنابراین میان این دو متغیر رابطه معناداری بالایی وجود دارد و شاخص مشارکت با شاخص درآمد پایدار بیشترین رابطه معناداری را دارد. در نهایت علی‌رغم وجود چالش‌های فراوان در مسیر تحقق توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی خوب در منطقه آزاد ارس، نتایج بدست آمده نشان می‌دهد، بین متغیرهای حکمروایی خوب و شاخص‌های توسعه پایدار رابطه معنادار بالایی $(r = 0/716)$ وجود دارد، همچنین دقت در ضریب تاثیر رگرسیونی و اولویت و ترتیب بندی اهمیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری برای نیل به توسعه پایدار شهری در منطقه آزاد ارس طبق یافته‌های تحقیق، به ترتیب ۱. تکنولوژی و فناوری ارتباطات، ۲. مشارکت، ۳. عوامل نهادی و مدیریتی، ۴. کارایی و اثربخشی، ۵. حکومت قانون، ۶. پاسخگویی و حسابرسی، ۷. برابری (عدالت) و ۸. شفافیت را شامل می‌گردد. در نتیجه شاخص‌های حکمروایی خوب توانایی پیش‌بینی و تحقق مولفه‌های توسعه پایدار در منطقه آزاد ارس را دارند. با توجه به نتایج بدست آمده در پژوهش فوق مبنی بر اینکه جهت تحقق توسعه پایدار منطقه آزاد اتخاذ

رویکرد حکمروایی خوب الزامی است و اولویت تکنولوژی و فناوری ارتباطات با شاخص مشارکت مردمی نشان از تغییر شیوه حکمرانی مرسوم (تعامل چهره به چهره) به حکمرانی مجازی دارد. بر این اساس پیشنهاد زیر ارائه می‌گردد:

- بکارگیری مدیریت واحد مبتنی بر رویکردهای نو از جمله حکمروایی خوب شهری با پشتوانه محکم قانونی و حمایت نهادهای بالادستی.
- آموزش ارس و نندان^۱ تحت عنوان شهروندان آگاه جهت افزایش مشارکت در طرح‌های منطقه و افزایش اعتماد و رضایتمندی شهروندان.
- بسترسازی، تامین و ایجاد زیرساخت‌های لازم جهت پیاده سازی شاخص‌های حکمروایی خوب در راستای پایداری منطقه به ترتیب اولویت توسط مدیران منطقه آزاد ارس.
- افزایش سرعت اینترنت و ایجاد یک پایگاه اطلاعاتی مجازی در دسترس همه، بکارگیری سامانه صدور مجوز الکترونیکی و ایجاد یک پایگاه درآمد مالی شفاف، تامین دسترسی شهروندان به اطلاعات و دانش در مورد فرآیندهای صدور مجوز و ارائه خدمات و امکان مشارکت فعال شهروندان از طریق آگاهی بخشی به شهروندان، ترغیب شهروندان به مشارکت، مشورت با شهروندان و درگیر ساختن شهروندان با امور جاری منطقه.

^۱ مفهوم ارس و نند: به کلیه کسانی که به نحوی در منطقه آزاد ارس ذی نفع هستند، ارس و نند گفته می‌شود، شامل سرمایه گذاران، افراد مقیم، بازاریان، کارمندان، دانشجویان. در ساحل‌های گذشته برای افراد فوق و کسانی که بیش از ۷ سال مقیم منطقه آزاد ارس بودند، کارت ارس و نندی صادر می‌شد و این کارت مزایایی همچون معاف از عوارض ورودی، معافیت در هزینه تحصیل و ... در ارس داشت و هدف از صدور کارت ارس و نندی تشکیل بانک اطلاعاتی جمعیتی جهت استفاده در برنامه ریزی‌ها، فراهم سازی ارائه زمینه خدمات به شهروندان و حرکت به سمت تحقق دولت الکترونیک در محدوده منطقه آزاد ارس بود.

منابع

- پاپلی یزدی، محمد حسین؛ رجبی، سناجردی حسین(۱۳۸۲). *نظریه‌های شهر و بیرومن آن*، تهران: انتشارات سمت.
- پورمحمدی محمدرضا؛ حسین زاده دلیر کریم، پیری عیسی. (۱۳۹۰). حکمروایی مطلوب شهری بر بنیان سرمایه اجتماعی، آزمون نظم نهادی- فضایی، ارتباطی و فاعلیت مندی غیر اقتصادی، مطالعه موردی: کلان شهر تبریز، *فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، سال اول، شماره اول: ۳۵-۵۲.
- توکلی نیا، جمیله؛ اسکندریور مجید، برغمدی مجتبی. (۱۳۹۱). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری: ضرورت ها، الزامات و چالش‌های فراروی تحقق آن در ایران، *فصلنامه علمی- پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، سال پنجم، شماره اول: ۱۳۵-۱۳۵.
- رضویان، محمدتقی؛ سعیدی فرد، فرانک؛ صالحی، منا(۱۳۹۲). *مدیریت شهری در جهان*، مشهد: انتشارات دانشگاه امام رضا(ع).
- صالحی، مطهره؛ سالارزهی، حبیب الله؛ ایمانی، عبدالمجید(۱۴۰۱). *بررسی اصول و دیدگاه‌های حکمرانی خوب شهری در راستای تحقق توسعه پایدار شهری*، دوره ۵، شماره ۱، ص ۲۵۴-۲۳۷.
- عظیمی آملی، جلال(۱۳۹۰). «تحلیل حکمروایی خوب در پایداری روستاها، مطالعه موردی: روستاهای استان مازندران»، رساله دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- مدیریت طرح و برنامه سازمان منطقه آزاد ارس(۱۴۰۰). *آمار نامه ۱۳۹۹ منطقه آزاد تجاری صنعتی ارس*، منطقه آزاد ارس: انتشارات روابط عمومی و امور بین الملل.
- مشکینی، ابوالفضل؛ مودن، سهراب. (۱۳۹۳). تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها، مطالعه موردی: شهر عجب شیر، *فصلنامه آمایش محیط*، شماره ۹۲: ۹۹-۱۳۱.
- نصرالهی، محمد؛ مهرافزون، محمد(۱۳۹۸). *توسعه پایدار شهری در قرن ۲۱*، تهران: انتشارات صالحیان.

- Cave, R.W., (2005), **Encyclopedia of the city**, London & New York.
- Ilija Stojanovic, Jovo Ateljevic, Stevan R. Stević, (2016), **Good Governance as a Tool of Sustainable Development**, *European Journal of Sustainable Development*, 5(4): 558-573.
- Jolle Demmers, Alex E. Fernández Jilberto, Barbara Hogenboom, (2004), **Good Governance in the Era of Global Neoliberalism, Conflict and depolarization in Latin America, Eastern Europe, Asia and Africa**, first published, Routledge London and New York.
- Kon Kim, Blaž Križnik, Krystallia Kamvasinou(2021)**Between the state and citizens: Changing governance of intermediary organizations for inclusive and sustainable urban regeneration in Seoul**, Land Use Policy 31 March.
- Roberts S.M., Wright S. and O'Neil PH. (2007), **Good governance in the Pacific? Ambivalence and possibility**, *Geo forum*, No.38, pp: 967- 984.
- Sadashiva m. (2008), **Effects of civil society on urban planning and governance in Mysore, India**, *Doctoral thesis*, Technical university of Dortmund.
- Sheng, Y.K, (2010), **Good Governance in Southeast Asia, Environment and Urbanization**, ASIA, 1(2): 131-147.
- Stewart, K. (2006), **Designing good urban governance indicators: The importance of citizen participation and its evaluation in Greater Vancouver, cities**, 23(3): 195- 202.
- UN-HABITAT,(2002) **The Global Campaign on Urban Governance**, concept paper, 2nd Edition, Nairobi, 3- 18.
- World bank, (1992), **Governance and Development Report**, Washington. DC.